

ВАСИЛЬ НІМЧУК

Микола Вегеш. Професор Василь Німчук у моєму житті

Василем Васильовичем Німчуком мені випала нагода вперше зустрітися в 1997 році. Тоді визначний український мовознавець очолював відділ теорії та історії української мови Інституту української мови НАН України. Я ж за пропозицією нашого земляка доктора історичних наук, професора Степана Віднянського, який очолював відділ Інституту історії України НАН України, приїхав до Києва, щоб прикріпитися до цієї наукової установи для захисту докторської дисертації «Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни». До мене прихильно поставився директор Інституту історії України академік Валерій Андрійович Смолій, мені призначили наукового консультанта й почалася відповідальна робота до попереднього захисту дисертації.

Коли були завершені всі процедурні питання, Степан Васильович запропонував познайомитися з членом-кореспондентом НАН України, професором Василем Німчуком, якого він охарактеризував як «живу енциклопедію», великого знавця історії та культури Закарпаття. Невдовзі я зрозумів, що Степан Васильович (сьогодні – член-кореспондент НАН України) і Василь Васильович були не лише земляками, а й великими друзями. Обидва Інститути розміщувалися в одній будівлі на вулиці Грушевського, 4, а тому після дзвінка Степана Васильовича, через кілька хвилин, Василь Васильович уже знайомився зі мною.

Відразу впали в око відвертість і людяність іменитого вченого, я взагалі не відчував, що розмовляю з живою легендою української науки, майбутнім директором Інституту української мови. Почувши, що я захищатиму докторську дисертацію про Карпатську Україну, Василь Васильович відразу сказав про актуальність теми, яка впродовж багатьох десятиліть була забороненою та забутою. Сказав, що радий за закарпатців, які досліджують забуті сторінки історії нашого краю. А потім почав називати десятки різноманітних пісень і коломийок, які були популярними в 1938-1939 роках. Тоді я зрозумів, що мій скромний підрозділ дисертації «Діяльність автономних урядів Карпатської України в галузі культури» є дуже далеким до завершення. У ньому я писав про школи та громадські організації, літературно-громадську діяльність Августина Волошина і Василя Гренджі-Донського, Юлія Боршоша-Кум'ятського і Зореслава, Олександра Маркуша, Марійку Підгірянку, Олександра Олеся...

А Василь Васильович почав говорити про усну народну творчість, народні пісні та коломийки часів Карпатської України. Він не лише їх називав, але й зачитував цілі фрагменти, сам собі підспівував, переходячи з однієї пісні на іншу. Тоді я зрозумів, що фундаментальне дослідження історії Карпатської України неможливе без цього величезного пласту закарпатської української культури, без використання якого опис подій кінця 30-х років буде сухим і нецікавим.

Коли в 2002 році я очолював редакційну колегію колективної монографії «Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців», то запропонував відомому фольклористу Іванові Хланті написати окремий розділ

«Карпатська Україна у народних піснях та переказах». Хоча з того часу пройшло чимало років, однак «Вони боронили Карпатську Україну» вважається найповнішим дослідженням цього відрізка нашої історії. До написання цієї монографії ми також залучили професора Павла Чучку. Хоча Василь Васильович Німчук не брав участі у написанні цієї праці, однак його ідеї та задуми ми втілили в життя. Через деякий час цій тематиці були присвячені десятки наукових публікацій Івана Сенька.

Протягом 1997-1998 років ми неодноразово зустрічалися з Василем Васильовичем і в Інституті історії України, і в його рідному Інституті української мови. Мені було приємно бачити професора Василя Німчука на своєму захисті 25 вересня 1998 року. Він був одним із перших, хто привітав мене з успішним захистом докторської дисертації. Василь Васильович сказав, що не міг не прийти на захист, адже дисертацію захищав його земляк. Пригадую, як щиро його сприйняли видатні українські історики Микола Котляр, Михайло Коваль, Ірина Мельникова, Степан Віднянський, Станіслав Кульчицький, Валерій Смолій... А потім було «Многая і благая літ», десятки українських пісень і закарпатських коломийок у виконанні члена-кореспондента НАН України Василя Васильовича Німчука.

Уже коли я був ректором Ужгородського національного університету, мені випала честь неодноразово зустрічатися й спілкуватися з Василем Васильовичем. За клопотанням керівництва кафедри української мови і філологічного факультету я підписав диплом про присвоєння Василеві Німчуку звання «Почесного доктора Ужгородського національного університету». На жаль, Василь Васильович через хворобу не зміг приїхати на урочисте вручення, яке було присвячене ювілею нашого вишу, однак надіслав привітання: «Із синівською любов'ю вітаю із шістдесятиліттям мою Альма-матер – УжНУ, який відчинив мені двері в широкий науковий світ. Глибоко вдячний за обрання почесним доктором. Дуже шкодую, що не можу бути безпосереднім учасником урочистостей, але серцем із вами. Від душі бажаю колективові щастя, здоров'я, творчих звершень Ужгородському університетові. Дай, Боже, розквіту, своєї благодаті на многая літа. Щиро Ваш, член-кореспондент НАН України, директор Інституту української мови В. Німчук».

Знаючи, який великий внесок Василь Німчук зробив у розвиток ономастики та української науки загалом, я вирішив приїхати до Києва і вручити заслужену нагороду вченому. Ми зустрілися в Інституті української мови, я зачитав рішення Вченої ради Ужгородського національного університету, вручив диплом. А потім за чашкою закарпатської кави ми ще довго говорили про перспективи наукових досліджень, пригадували відомих учених. Василь Васильович багато розмірковував про написання «Словника закарпатських діалектів», просив створити умови для підготовки до друку цього та інших подібних видань. Він був переконаний, що Ужгородський національний університет має для цього всі можливості, а найголовніше – відповідних фахівців.

Я щасливий, що свого часу доля звела мене з Василем Васильовичем Німчуком – визначним ученим, великим патріотом України і Закарпаття. Це була людина високої культури і толерантності, високоосвічена і проста. Саме таким він назавжди залишиться в моєму житті.

Микола Вегеш

доктор історичних наук, професор кафедри політології Ужгородського національного університету